

1936

SATIRE

ON THE DECADENCE OF ART

BY

CHARLES RICHARD CAMMELL

Author of *Casus Belli*, *Ecrasez l'Infâme*, etc.

TRANSLATED INTO ARMENIAN

by

Rev. Dr. ARSÈNE GHAZIKIAN



VENICE

Armenian Monastery of St. Lazarus

1923

82

4-25

ON THE DECADENCE OF ART

SATIRE

ON THE DECADENCE OF ART

ԵՐԳԻԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆԿՄԱՆ ՎՐԱՅ

SATIRE
ON THE DECADENCE OF ART

BY

CHARLES RICHARD CAMMELL

Author of *Casus Belli*, *Ecrasez l'Infâme*, etc.

TRANSLATED INTO ARMENIAN

by

Rev. Dr. ARSÈNE GHAZIKIAN



VENICE

Armenian Monastery of St. Lazarus

1923

82
9-25

ՋԱՐԼԶ ՌԻԶԱՐՏ ԳԱՄՍԷԼԼ

07 JUN 2005

16 OCT 2009

ԵՐԳԻԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆԿՄԱՆ ՎՐԱՅ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՅ

Հ. ԱՐՍԷՆ Դ. ՂԱԶԻԿԵԱՆ



ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

1923

13.03.2013

9936

ԶԱՐԼԶ ՌԵԶԱՐՏ ԳԱՄՄԵԼԼ

Ներկայ Բրիտանական բանաստեղծներուն միակ զասականը, որուն երկերը երկու տեսակի կը բաժնուին, Երգիծաբանական և Եղերերգական:

Երգիծաբանութեան մէջ՝ սեզլիացի գրական քննադատները, խոտաբանանք և տաղանդաւոր Արմարոնկն ալ միասին՝ զինքը կը դասեն Բոբի և Տրայտէնի կարգը. իսկ Եղերերգականին մէջ՝ որուն ամենեւնի յանկուցիչ արտայայտութիւններն են իր *Lyrical Poems* (Քնարերգական քերթնածներ) անուն երկը՝ զինքը արժանաւոր հետեւորդ մը կը նկատեն Լորտ Պայրընի:

Արդեւ երբ հազիւ 23 տարու (այժմ 33) առաջին անգամն ըլլալով ապարեզ կ'իջնէր իր գոյտը հատորիկովը *The Scented Chamber* (Սեղանոտ սենեակը) վերնագրով, գրական աշխարհը զինքը կ'ողջունէր բարձր գնահատականներով, որոնցմէ մէկ բանին կը դնէր հոս.

« ... Մըսղըր Գամմէլի Մուսան վեհ և անվեհեր՝ թռիչ մ'ունի սրաթեւ: Պէտք է միշտ աչքի առջեւ ունենալ այն անձը՝ որ կը գրէ այդպիսի ոգւով և ոճով... »
(DAILY MAIL)

« ... Հեղինակը կը բերթէ հեշտալիօրէն և ինքնատիպ բաղցր զգացմամբ... »:
(TIMES)

« ... Շնորհալի է և անթերի իր բանահիւսութիւնը... »
(ATHENEUM)

« ... Անոր երկը միշտ փափուկ է, շնորհալի և մշակուած... »:
(SCOTSMAN)

Այդ գեղեցիկ յատկութիւններն էին որ ստիպեցին մեզ բարգմանել այն Երգիծաբանութիւնը և կարդացնել մեր մուսայստներուն, վստահ ըլլալով որ կրնայ օգտակար ըլլալ նաեւ մեր գրականութեան:



8766- H

SATIRE

ON THE DECADENCE OF ART

Alas! we live in mean unlettered times,
Which reverence nor the poet, nor his rhymes,
Of nature different to the good old days
When bards were paid with gold and crowned with bays.
« All times are good when old¹ »: if this be true,
So is the converse, all is good that's new!
New plays, new pictures, books and constitutions,
Until the world's all chaos and confusions.

Today men look into the past and pity
Their fathers in some cabbie-paven city,
Where the strange gabled houses closely set,
Over the narrow streetway wellnigh met,
Where from the open lattice to the stars
Floated the sound of lutes and soft guitars,
Mingled with maiden voices, all untrained,
Yet with romantic sentiment unfeigned.
They had no culture then to call their own,
No cinematograph, no gramophone:
The songs they sang were not from music-halls,
They had no *modern* pictures on their walls,
Only at best a print by Dürer there,
Or Raphael graved by Marcantonio's care².
And then they lacked true taste, were dull and dense, —
Their poets wrote in measure, and wrote sense: —
And Vinci was admired, and Titian too,
Although they did not paint men's faces blue,
A green-haired harlot with an orange breast,
Or landscape upside-down like Hodler³ and the rest.
And Michelangelo was deemed divine
Alike for execution and design,
And Benvenuto's praise was widely vented,

ԵՐԳԻԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆԿՄԱՆ ՎՐԱՅ

Աւաղ, զրձուձ 'ւանգրագէտ ժամանակներ կ'ապրինք մենք,
Որ չեն յարգեր ոչ քերթողն և ոչ ալ իր քերթումները.
Բոլորովին տարբեր այն հին ու բարի օրերէն
Ուր վըճարուած էր քերթողն ոսկով, պսակով, դափնիով:
« Ժամանակներն ամէն հին լաւ են¹ ». եթէ ճիշդ է այս՝
Ճիշդ է նոյնպէս հակառակն. ամէն ինչ լաւ է երբ նոր.
Նոր թատերերգներ, նըկարներ, յօրինումներ ու զրքեր,
Մինչեւ աշխարհ համօրէն դառնայ թոհոհ խառնամառն:
Այսօր մարդիկ անցեալին երբ կը նային՝ կ'աւաղեն
Կոշտ քարերով սալարկուած քաղաք բնակող հայրերին.
Կոպտատարազ ուր տուններն այնքան մօտիկ ճակատով
Կը քսուէին իրարու կարծես ճամբուն վերեւ նեղ.
Ուր բաց ցանցէն կը թեւէր դէպ ի աստղերը ծրփին
Կիթառներու և քաղցրիկ վիներու ձայնը գողտրիկ՝
Խառնուած կոյս ձայներու՝ բոլորովին անհրահանգ
Բայց վիպական զգացումով, անսեթեւեթ և անկեղծ.
Անոնք յատուկ մըշակոյթ չունէին այն ժամանակ,
Շարժապատկեր չունէին և ոչ նոյնպէս ձայնագիր.
Չէին առներ երգերնին՝ ըրժշտական սրահներէն,
Եւ որմենին չունէին արդիական նըկարներ.
Միայն թէ շատ շատ կ'ըլլար տըպագիր մ'հոն Տիւրերի,
Փորագրուած Ռաֆայէլ մը կամ Խնամքով Ռայմոնտի².
Չուրկ ճշմարիտ ճաշակէ՝ կոպիտ էին և ապուշ, —
Կշռոյթ իրենց քերթողներն ունէին ո՛ղջ նոյնպէս միտք. —
Չարմանալի էր իրենց վիճին, նոյնպէս Դիցեանոյ,
Թէեւ մարդոց դէմքն անոնք կապոյտ նկարած չըլլային,
Բոզ մը կանանչ մագերով, նարնջագոյն և կուրծքով:
Կամ դաշտանկար վեր ու վար՝ ինչպէս Հոտլեր³ ու Նկերներ,
Եւ Միքէլանժը անոնց աստուածային կը թըւէր
Թէ՛ ծրրագրով և թէ՛ իր յօրինուածով միապէս.
Եւ մեծապանծ կը գովուէր ամենուրեք Չելլինի

Whose works resembled what they represented:
 Their figures too seemed half idealised,
 And not like lumps of rock from mountains prised: —
 Go to the Exhibition halls and see
 The rocks of Rodin, and what *Art* can be.
 Taste is a treasure that hath passed away
 From all save a neglected few to-day,
 A something undefineable, too great,
 Too bright for vulgar eyes to contemplate.
 What is this thing? Nay! Is she not a sprite,
 A nymph, a fay, the Goddess of delight?
 We cannot clasp her form: but come with me,
 Together let us strive her face to see.
 Is it not she who haunts the mystic shade
 Of each dusk portrait by great Titian made?
 Was it not she who moulded as they rose
 Within his brain the colours and the pose:
 And she who can alone the ages fire
 To imitate him, or at least to admire?
 And would'st thou hear her voice, so sweet, so sad?
 'T is heard not where Debussy drives men mad
 With tuneless discord, all save those who feign
 To hear what is not in his empty strain,
 But there where Schumann steals from hills or vales
 The tempest or the songs of nightingales.
 And for her soul? It dwells, nor seen, nor heard,
 In thought, and thought is but expressed by word:
 Beyond the painters, the musician's skill,
 Poets alone command it at their will.
 Taste gave Immortal form to Dante's dream,
 And fitted Milton's language to his theme;
 Taste teaches us to praise, who cannot hope
 To match the perfect poetry of Pope.
 Genius without Taste giant works may raise:
 They lack the form and so should lose the praise.
 Let Genius learn the art to build or plan,
 And perfect every part the best he can,
 Advised by Wisdom, and refined by Taste,
 He fashions bowers like Eden from the waste.
 Wide then his gardens, boundless to the eye,
 Planned as it were to grace Infinity:
 The Ideal, the real, curiously combined,
 The living body, and the living mind:
 The haunting air which still recalls the stream,
 O'erflows the tear, yet conjures the dear dream:
 The tender sentiment or thought profound

Որոշ գործերը նրան էին իրենց նիւթերուն,
 Անոնց դէմքերն ալ գրեթէ մըտայնացած * կը թուէին,
 Եւ ոչ թէ զերդ հատորներ ժայռի լեռնէն փրցրւած. —
 Յուցահանդէս գրնա դուն եւ սրահներուն մէջ դիտէ
 Քարածայրերն Ռոտէնի, եւ Արուստն ինչ կրնայ 'լլալ:
 Գանձ մ'է ճաշակն որ ի սպառ անհետացաւ մեր օրերն
 Ամէնքէն, բաց ի քանի մը թողլըրուած մարդերէ.
 Բան մը՝ զոր չէ կարելի սահմանել, խիստ մեծ՝ փայլուն,
 Չոր չեն ատակ նրկատել խաժամուծին աչուրներն:
 Ինչ է այս բանը: Ո՛չ. չէ՞ անի ոգի մը միթէ,
 Յաւերժահարս մը, պարիկ մը, Դիցուհի մ'հեշտութեան:
 Մենք չենք կրնար գրկել զինքը. բայց ո՞ն հետըս եկուր,
 Եւ երկուքնիս միասին ջանանք իր դէմքը տեսնել:
 Չէ՞ ան * որ ստէպ կ'այցելէ խորհրդաւոր ըստուերին
 Մէն մի նըսեմ նրկարի նրկարուած մեծ Դիցեանէն.
 Ան չէ՞ր որ երբ կ'ելլէին իր ըղիղին մէջ անոնք
 Կը յօրինէր կը կազմէր անոնց գոյներն ու կեցուածքն.
 Ան որ միայն ընդունակ է դարերուն ներշնչել
 Որ նըմանին իրեն կամ թէ գէթ վըրան հիանան:
 Եւ կ'ուզէիր լըսել իր ձայնն այնքան քաղցր ու տըխուր.
 Չի լըսուիր հոն ուր մարդիկ կը խենդեցնէ Տեպիւսի
 Անմիաբան խաղերով, ամէնքը բաց անոնցմէ
 Որ կը կեղծեն լըսել ինչ որ չունի նուազն իր անամէջ.
 Այլ կը լըսուի հոն ուր փոխ կ'անէ Երման բըլուրէն
 Կամ հովիտէն մըրըրիկ կամ սոխակին դայլայլիկն:
 Իսկ իր հոգին: Կ'ապրի ան՝ չըտեսնուած, չըլըսուած՝
 Մըտածումին մէջ՝ որ լոկ կ'արտայայտուի բառերով.
 Գեր քան ճարտար նկարիչներն, ուերաժիշաները ճարտար
 Կը հրամայեն անոր լոկ բանաստեղծներն ըստ հաճոյս:
 Ճաշակն Անմահ տըւաւ ձեւ երազանքին Տանդէի,
 Եւ յարմարացց Միլտոնի լեզուն ընտրած իր նիւթին.
 Ճաշակը մեզ կ'ուսցընէ զովել երբ յոյսը չունինք
 Հաւասարիլ անըստգիւտ քերթողութեանցը Բոբի:
 Կրնայ Հանճարն անճաշակ հըսկայ գործեր հանել դուրս.
 Այլ զի թերի են ձեւով՝ պիտի մնան զուրկ զովեստէ:
 Հանճարն արուեստն ուսցընէ թող զըծելու, շինելու
 Եւ ըստ կարի անձնիւր մասը կատարեալ յարդարէ,
 Իմաստութեամբ խըրատուած եւ ճաշակով նըրացած.
 Պիտ' անապատն յօրինէ փափկութեան դրախտ իրը Եդեմ,
 Պիտ' ըլլան լայն պարտէզներն՝ անպարագիր աչքերէ,
 Կարծես յղացուած գործելու Անհունութիւնը չըննաղ.
 Մտաւորականն՝ իրականն հաճոյապէս միացած,
 Ապրող մարմինն ու ապրող միտքը. այերը դիւթիչ
 Որ կը կանչէ լուս՝ առուն, կը հոսեցնէ արցունքներ,
 Բայց որ սակայն երազներ կը բղխէ քաղցր ու քնքուշ.
 Գողտր ըզգացումը եւ կամ մտածումը խոր եւ խոհուն

Clothed in a perfect rope of sense and sound.

All ages had their evils, I suspect,
And had or needed Satires to correct:
But of all ills with which we are disgraced
None is more marked to-day than lack of Taste.

We feel this decadence in every way: —
The mad, the ugly shock us every day.
From highest arts, from things of common use,
Taste flies, and grows Vulgarity profuse.
The window frames, the very locks of doors
Were fashioned fair by those *old-fashioned* boors:
The roofs, the tiles, the chimney-pots were wrought,
With art by men who ne'er in schools were taught,
But worked with tasteful hands from drawings made
By architects, the masters of the trade.

True there are those who still admire, collect,
And each scrap of antiquity protect,
Set kitchen crockery of Louis Seize
With mugs from taverns under Louis Treize,
In costly cabinets of grand saloons,
Who sip their China-tea from pewter spoons.
These love them — Why? Only because they're old,
Or (if a picture) at Duveen's 'twas sold.
They prove their ignorance, when they despise
Some poor neglected artist who applies
To them, as patrons, for the aid to stage
His tragedy in this all-tasteless age,
Or influence to have his picture hung,
To print his odes, or hear his opera sung:
He may have talent, genius, but for these
He's not antique, and therefore cannot please.

They are as deep in folly as the fool
Calls Sargeant *master* and his apes a *school*.

Yes, even now there are who have the spark
Though kept by jealous dunces in the dark.
Alas! Their genius soon dissolves away,
Corrupted by the customs of the day.
Too soon they find that works of power and taste
Unnoticed lie, — the lovely and the chaste
Neglected for the morbid, the obscene, —
And sell their souls for lucre, or from spleen.

This is the age when Dunces reign supreme,
A very paradise of fools 'twould seem.
They issue precepts with a pompous air,
And with new maxims make the vulgar stare:

Չգեցած ամբիժ պատմութեան ըզգայութեան ու ձայնի:

Ես կը կարծեմ թէ ամէն դար իր յատուկ չարն ունէր,
Եւ ունէր կամ թէ ունէր պէտք երգիծող ուղղութեան.
Բայց համօրէն չարերէն որ ամօթով կ'ընեն մեզ
Այսօր ցայտունը պակասն է ճաշակի սպառնալու:

Ամէն քայլի կը զգանք այս վատթարութիւնն ամէնքս. —
Խօլը՝ տըգեղն ամէն օր մեզ կը խրեն կը խոցեն:
Արուեստներէ գերագնիւ եւ հասարակ բաներէ
ճաշակը խոյս կու տայ, շոյ՛լ կը բողբոջէ Ռամկութիւն:
Պատուհանի պըսակներն եւ սողնակներն իսկ դըրան
Կը կերտուէին գեղեցիկ գեղջուկներէն հինաւորաց.
Տանիք, կղմինտըր, ծըխան կը շինուէին արուեստով
Մարդոց ձեռքով որ չէին երբեք դպրոց յաճախած.
Կ'աշխատէին եւ սակայն ճաշակաւոր ձեռքերով
Ծրագրով իրենց գործին մէջ ճարտար վարպետ մարդերու:

Իրաւ կան դեռ հիացմամբ հաւաքողներ, պաշտպաններ
Հնութեան ամէն մի փոքրիկ նըշխարներու, բեկորի.
Խոհանոցի խեցիները Լուդովիկի Վեշտասան,
Ուերերտասան Լուդովիկի ժամանակին ըսկահներն՝
Անոնք որ թէյն ճենական կ'անեն անագ զըզալով՝
Կը դնեն շըքեղ սրահներու կարասեաց ըով մեծագին:
Ասոնք զանոնք կը սիրեն — ինչո՞ւ. զի հին են միայն,
Կամ (եթէ նկար) զի անոնք զընած են զայն Տիւլինէն*:
Տըգիտութիւնն իրենց ցոյց կու տան երբոր կ'անարգեն
Արուեստագէտն անտէրունջ՝ հէք որ իրենց կը դիմէ
Իբրը պաշտպան որ օգնեն հանդիսելու իր ողբերգն
Այս անճաշակ դարուն մէջ, ազդեցութիւն կամ դրնեն
Ի գործ որ իր մէկ նըկարն ի ցոյց դըրուի հոս կամ հոն,
Իր գեղօնները տպուի կամ իր թատերերգն երգըցուի.
Կընայ տաղանդ ունենալ, հանճար, ան չէ սակայն հին
Իրենց համար, եւ որով ան չի կընար հաճոյ 'լլալ:
Այնքան խորունկ են անոնք խենդութեան մէջ որքան խենդն
Որ Սարճընթի** վարպետի կու տայ անուն, եւ անոնց
Որ կը կապկեն զինք դպրոց մը կ'անուանէ խօլարար:

Այո՛, արդ իսկ, արդ իսկ կան որ ունին կայծն աստուածեան,
Թէեւ մութին մընան մէջ յիմարներէ յաչաղկոտ:
Աւաղ. հանճարն անոնց հո՛ւպ ընդ հուպ ցիր ցունդ կ'անհետի,
Ներկայ դարուն բարբերէն ապականած խեղաթիւր:
Շատ շուտ անոնք կ'ըմբռնեն որ հանճարի՝ ճաշակի
Կը մնան գործերն աննշմար — ցածին համար եւ պիղծին
Չանց կ'ընեն ջինջն ու չընաղն — եւ հոգինին կը ծախեն
Ցանկութիւնով շահերու կամ զարշանքի զգացումով:

Դար մըն է այս ուր յիմարք միահեծան կը տիրեն,
Եւ որ կը թուի ճշմարիտ զըրախտ անմիտ մարդերու:
Կը հոչակեն օրէնքներ կոկոզավիզ խրոխտանքով
Ուսումներով նորանոր ամբոխն յապուշ կը կըթեն,

They dupe the public and the critics too,
Impose false taste on all and flout the true:
They have no talent, and they have no wit,
But jealous fear by Genius to be hit:
Imposture is their trade, and gold their aim,
Worthless their works, a scandal and a shame.

Twere vain, my friends, to seek a reason why
Capricious Taste hath spread her wigs to fly,
For many causes doubtless have combined
To dim perception and pervert the mind.

Mechanic science certainly hath striven
To point the path to Hell instead of Heaven,
Converting pleasant fields to filth and fog,
And sinking man below the ass or dog.
In loathsome factories he toils, and lies
In crowded lodgings where, diseased, he dies.
Thousands, nay millions (now that all are free)
Live sordid slaves to this Machinery,
Which magnifies tenfold of war the dread,
And multiplies a hundredfold the dead:
Which makes of peace a never-ending strife,
A noisy, smoky, living death of life:
Which kills all higher thought, all higher hope: —
Taste is a jest, while men with cogwheels grope. —
But no! Mechanics surely are the mark
That ours are ages civilised, not dark!

Another cause is centred in the Press,
(The cause, too, of more ills than men would guess).
The public ears are ever drilled with lies,
And glaring falsehoods flaunted in their eyes,
Their minds defiled with nonsense or defaced
With mad sensations to improve their taste.

Plays Government, play Politics a part
In this unhappy decadence of art?
Perchance their rôle is small, perchance 'tis wide, —
State secrets are the things that statesmen hide.
(State secrets *never* see the light of day,
The statesman cloaks his acts in his own way:
He falls and his successor publishes,
But only half the truth, as you will guess).

Perhaps a view of divers states may be
Useful to show that none of them agree:
How these delight the Arts to patronize,
How these such idle practices despise.
The great republics, Athens, Venice, Florence,
Held lack of taste and culture in abhorrence,

Եւ կը խաբեն ժողովուրդն ու ըննադատը նոյն իսկ,
Կը պարտադրեն խորթ ճաշակ՝ ընդոտնելով հարազատն.
Սնոնք չունին ոչ տաղանդ եւ ոչ ալ խելք սըրամիտ,
Այլ յաջողկոտ՝ կը վախճան ընդհարուելէ Հանճարէ.
Խաբէութիւն է արուեստն անոնց, ոսկին՝ նրպատակն,
Իրենց գործերն անարժէք, գայթակղութիւն եւ ամօթ:

Փնտռել պատճառն անօգուտ պիտ' ըլլար, ո՛վ բարեկամը,
Ինչո՞ւ ճաշակը բմահաճ պարզեց թեւերն որ թռչի.
Վասն զի շատ պատճառներ անտարակոյս միացան
Մըթագնելու՝ մըրճումներն եւ թիւրեւութիւն միտքն՝ ոգին:

Ստուգիւ ամէն ջանք կ'ընէ Մեքենական գիտութիւնն
Որ փոխանակ Երկնքի ճամբուն Դժոխքինը ցուցնէ.
Դարձընելով զուարթ դաշտերը վայր աղբի ու մէզի,
Եւ մարդը վար զլորելով աւելի քան էջն ու շուն:
Գործարանաց մէջ մախիզ կ'աշխատի ան. կը պառկի
Խըղիկներու մէջ խըճող. կը խօթանայ կը մեռնի:
Հագարաւոր՝ բիւրաւոր (արդ որ ամէնքն ազատ են)
Կ'ապրին զազիր գերիններ Մեքենական այս դրութեան,
Որ արհաւիրքը մարտի կը սաստկացնէ տասն անգամ,
Հարիւր անգամ աւելի բազմացնելով մահացումն,
Եւ անվերջ կռիւ մ'ընելով խաղաղութիւնը յաւէտ.
Եւ կեանքը Մահ մ'որ կ'ապրի աղմկայոյզ եւ մըռայլ,
Որ կը սպաննէ ամէն բարձր մըտածում, ամէն յոյս. —
Ճաշակն այսպէս մըն է՝ երբ ատամներուն մէջ անուին
Կը ճաղպատի մարդ: — Բայց ոչ. Մեքենաներն են միայն
Որ կը ցուցնեն թէ մեր դարն քաղաքակիրթ է եւ լոյս:

Ուրիշ պատճառ մ'ալ Մամուլն ունի իր մէջ ծըրբարած.
(Պատճառ մարդոց մըտքէն իսկ չանցած անհուն չարիքի).
Ժողովուրդին ականջները կը վարժին սուտերու,
Եւ սափասուտ սուտերով կը շըլանայ աչուրնին.
Մտքերն իրենց պղծւած են խօլութեամբ կամ խաթար
Յիմարական զգացումով նըրբացնելու ճաշակին:

Որուեստի այս դըժընդակ անկումին մէջ ունին մաս
Քաղաքագէտը, ունի՞ մաս եւ Պետութիւնը. թերեւս
Փոքր է իրենց խաղացած զերը, թերեւս եւ մեծ, —
Պետական մարդը զաղտնիքը պետութեան կը ծածկէ:
(Չեն պետութեան զաղտնիքներն երբեք տեսներ լոյսն օրուան,
Պետութեան մարդն իր գործերն ուզածին պէս կը սըողէ.
Ան երբ իյնայ իր յաջորդը հրապարակ կը հանէ,
Ինչպէս գիտէք, եւ սակայն ճշմարտութեան կէսը լոկ):

Թերեւս ակնարկ մ'այլ եւ այլ պետութեանց վրայ օգտակար
Ըլլայ մեզի ցուցնելու թէ չեն անոնք համաձայն:
Ինչպէս ոմանք Որուեստները կը սիրեն պաշտպանել
Եւ կ'անարգեն ուրիշներն իրրի դատարկ՝ հեղզ գործեր:
Մեծ հասարակ պետութիւնը Աթէնք, Վրնէժ եւ Փլորենտ
Կը սոսկային ճաշակի եւ մշակոյթի պակասէն.

Today republics seem their arts to lose,
Although no princely president they choose:
Editions de luxe of Baudelaire
Sell easier far than Racine or Voltaire.

The democratic monarchs of today,
With better means to wile their time away,
Command no costly frescoes to be made,
Which must be payed for, and may chance to fade.
But there was once for Art an Age of Gold;
Look then at Italy, her Courts be hold!
At Rome, see Raphael the Pontiff's friend,
Loaded with works and honours to the end:
At Florence rise a great and copious school
'Neath proud Lorenzo's⁴ sympathetic rule:
At Milan, for il Moro, Vinci found
The academy, 'mong savants still renowned:⁵
At Mantua, Giulio, courted first at Rome,
Find for his powers a field, himself a home.⁶
But leap three centuries, fly North and find
The mighty frescoes planned in Leighton's mind,⁷
Leighton, who stands above his times, apart,
Who alone learned and practised well his art:
Look as thou wilt, to find them thou must fail:
Money could not be raised for Art on such a scale.
Gold can be raised in heaps to drink, to play,
To buy bad Turners or clowns overpay:
If war's declared at noon, before 'tis night
How many millions will have sprung to light?
But if to encourage Genius, not a pound!
Search where he will, it never can be found.

Then is all patronage of genius dead,
All taste in princely hearts suppressed or fled?
Is it so long since Weimar's courtly stage⁸
Saw Goethe pass from manhood down to age,
Saw Shiller's masterworks take shape and live?
And all because the Duke could *feel* and *give*.
These wretched, weary days through which we pass,
They bring no hope of higher things, alas!
Falls crown on crown of each paternal court: —
Why? — Germany with all the world hath fought!
What crimes her princes' in their peoples' eyes? —
They failed to crush their countless enemies!

Let painters lose their orders, bards their bays,
Or change their tunes that fools may pay or praise:
But why should I, who feel a fiercer flame,
Care aught for patronage or aught for fame?

Պետութիւններն հասարակ այսօր կը թուին կորսնցնել
իրենց արուեստը, թէեւ նախագահները չընտրեն
իշխանական ծագումէ. աւելի հեշտ կը ծախուին
Պոսթըլերի շքեղ տիպերը քան Ռասին եւ Վոլթեր:

Ներկայ դարուս համակարար միապետներն որ ունին
լնտրելագոյն միջոցներ անցընելու օրերին,
Չեն հրամայեր ներկարել ջրաներկներ մեծածախս,
Որոնք պէտք է վճարուէին եւ կրնային տոգունիլ:
Սակայն երբեմն Արուեստի համար եղաւ Դար մ'Ոսկի.
Այն ատենի 'Տալիան ու Արքունիքներն իր տեսէր.
Տեսէր Պապին բարեկամը Ռաֆայէլ Հոմմի մէջ,
Բեռնարդին առ զործերով՝ պատիւներով մինչեւ մահ.
Փլորենտիոյ մէջ կ'ելլէ դպրոց մը մեծ եւ հարուստ
Համակրելի մականին տակ վեհաշուք Լաւրենտի⁴,
Հիմնեց վիճակն Միլանու մէջ ի պատիւ Մորոյին
Ակադեմիան, հոյանուն՝ գիտուններուն մէջ ղեռնու⁵.
Մանտուայի մէջ Յուլիոս՝ պատուաւիրուած նախ ի Հոմմ,
Կը գտնէ իր ձիրքերուն դաշտ մը եւ տուն մը՝ իրեն⁶.
Բայց երեք դար ցատկելով թռչինք Հիւսիս եւ գտնենք
Ջորաներկները շքեղ յղացուած մտքէն Լայդնի⁷.
Լայդն կեցած է վերին իր դարուն մէջ միայնակ,
Որ իր արուեստն առանձին ուսու ու լաւ գործածեց.
Փնտռէ որչափ որ ուզես, զանոնք պիտի չըզտնես.
Ջրկրցաւ Դրամի ելլել վեր դէպ այն սանդուղն Արուեստի.
Ոսկի կ'ելլէ դուրս առատ խրախուճներու, խաղերու,
Գնելու յոռի Դրոնդներ*, վարձատրելու հտպիտներ.
Միջօրէին եթէ մարտ հրատարակուէր՝ ցայգ չեղած
Արդեօք քանի՞ միլիոն պիտի ելլէր երեսան:
Բայց Հանճարին ի խրախոյս եւ ոչ իսկ մէկ ըստերին.
Փնտռէ՛ ո՛ւր ալ որ ուզես, երեք պիտի չըզտնես:

Մեռաւ ուրեմն ամէն պաշտպանութիւն հանճարի,
Կորաւ ճաշակը բնաջինջ իշխանական սրտերէ.
Շատ ատեն է վայմարի⁸ արքունի թատրը տեսաւ
Կէթէն առոյգ առնական հասակէն մինչ ալիւոյթ.
Եւ Շիլլերեան հրաշակերտը չառին հոն ձեւ, չառին կեանք,
Եւ այս ամէնը զի Դոնքսը գիտէր զգալ, գիտէր տալ:
Այս եղկելի եւ դժբախտ օրերն որ մենք կ'անցընենք
Ոչ մէկ յոյս չեն բերեր, ո՛հ, աւելի բարձր իրերու:
Թագը թագին կ'լինայ վրայ մէն մ'հայրենի արքունեաց,
Ինչո՞ւ. Ամբողջ աշխարհի դէմ կուեցաւ Գերմանիա:
Իր իշխաններն ինչ ոճիւր գործեցին յաչըս ազգին. —
Կարող չեղան անհամար թշնամիները փշրել:

Նկարիչ՝ քերթող կորսնցնեն թող ապրապարանք ու դափնի,
Կամ փոխեն ոճն որ գովեն կամ վրճարեն յիմարներն,
Իսկ ես ինչո՞ւ՝ որ կը զգամ բոց մ'աւելի հրաբորբոր՝
Պիտ' ընէի փոյթ եւ հոգ պաշտպանութեան համբարի:

I'll rise in spirit on Earth-scorning wings,
And go exploring Saturn and his rings,
Range all the satellites of Jupiter,
Then on to Heaven, beyond the polar-star!

Not lack of Taste alone hath ruined Art,
'T is lack of Concentration, lack of Heart,
Loss of man's power to lose himself in thought.
The only way great works were ever wrought,
Without which Genius, born of heavenly fire,
Though all the Graces, Muses, should inspire,
Though schooled by Wisdom, though refined by Taste,
Can never fashion gardens from the waste.
Though various faculties be kept alive,
Fancy and Reason taught no more to strive,
United by the schooling of a mind
For excellence immortal self-designed,
Still must he lose himself in concentration,
The magic mantle of his meditation,
Thus learn'd and thus equipped, must soar on high,
Winged on the pinions of immensity.

When Bourbon's host on Rome did lawless fall,
Their captain stricken by Cellini's ball,⁹
When that ill-fated town was tortured, racked,
By savage soldiery defiled and sacked,
A mercenary band infuriate burst,
Drunken with blood and pillage, yet athirst,
Into a lonely hall: all life seemed fled
That house, and left it silent as the dead.
But see! Before the unfinished picture there
A man sits musing, with so calm an air,
So lost in thought, amid the clash of steel,
The shots, the shrieks, he hears not, nor can feel
Aught save an inward vision of the Ideal,
From which his genius strives to shape the real.
The toldiers paused: the beauty of his face,
With eyes that seemed to see some Holy place
Beyond all earthly hope, beyond all space,
Smote them with awe: they knew their souls' disgrace,
And silent turned and went their ways, — and he
Still with unfathomed eyes gazed on Eternity.

Ev'n as Mazzola¹⁰ mid the sack of Rome
Lived in a vision of his heavenly home,
So should we live, whose lives are consecrate
To Art or Poesy, so contemplate
The visions God hath given us to see,
Until at last we too gaze on Eternity.

Մտքով պիտի բարձրանամ աշխարհատեաց թեւերով
Եւ պիտի երթամ Երեւակն ու մանեակները զընկել,
Լուսընթացի համօրէն արբանեակները անցնիլ,
Եւ յետոյ դէպ ի Երկինք՝ բեւեռասողէն ալ անդին:
Կործանարարն Արուեստին չէ ճաշակի լոկ պակասն,
Այլ եւ պակասը Սրտի, Կեդրոնացման ալ իր հետ.
Կորուստ մարդուն իր մտածմանց մէջ սուղուելու կորովին,
Միակ պայմանը որով ըստեղծուեցան մեծ գործերն,
Առանց որուն Հանճարն ինք ծնած երկնային կըրակէն,
Ներշնչեն իսկ Շընորհներն ու Մուսաներն համօրէն,
Իմաստութեամբ իսկ մարգուած եւ ճաշակով ներբացած,
Չի կրնար բնաւ անապատը վերածել դրբախտի:
Թէեւ հոգւոյն այլ եւ այլ ձիրքերը մնան կենդանի,
Յընորդ եւ Բան հրահանգուած չըզարնուիլ իրարու,
Միաւորուած իրարու մըշակոյթովը մտքին
Որ կը նկարուի իրր անմահ ազնւութիւն գերազանց,
Պէտք է Հանճարը սակայն Կեդրոնացման մէջ կորսուի,
Մոգական վեհ վերարկուն իր մըտածմանց ու խոկմանց:
Այսպէս մարգուած եւ զինուած պէտք է ճախրէ զօտէպինդ՝
Անհունութեան թեւերուն վըրայ հեծած՝ վեր ու վեր:
Երբ Պուրպոնի խուժադուժ բանակն Հըռոմ կը խուժէր,
Չեւինիի գնդակով ինկաւ իրենց զօրավարն⁹.
Եւ երբ դժբախտ այն քաղաքը կը տանջուէր, կը լկուէր
Թաւանուելով՝ պղծուելով բարբարոս՝ բիրտ զօրքերէն,
Վարձկաններու հըրոսակ մը կը փրթէր մոլեգին՝
Արբշիտ արեան՝ աւարի՝ ինք տակաւին ծով, ծարաւ՝
Դէպ ի պալատ մ'ամայի. կարծես թէ խոյս էր տըւած
Ամէն կեանք այն տունէն, զայն թողլով լրօին՝ ինչպէս մահ:
Բայց ահա հոն անկատար նկարի մ'առջև նըստեր է
Մարդ մը խոհուն խորասոյգ՝ դէմքով մ'անդորր ու խաղաղ:
Պողպատներու շկահիւններ, հրազէններու ճայթիւններ
Ու խօշիւններ ահաւոր կը գոռան, ինք մըտասոյգ
Չի լըսեր, չի՛ զգար ուրիշ բան քան մտային իր տեսիլն
Որուն հանճարն իր կ'ուզէ ստեղծագործել իրականն:
Եւ կանգ կ'առնեն զինուորներն. իր դէմքին գեղը պայծառ՝
Աչուրներով որ կարծես կը դիտեն վայր մ'երկնային,
Գեր ի վերոյ երկրաւոր ամէն յոյսէ, միջոցէ,
Ազդեց վրանին պատկառանք. ամօթահար հոգիով
Ու լուռ դարձան ու գացին իրենց ուղին, — եւ ան դեռ
Աչուրներով անթափանց Յաւերժութեան կը նայէր:
Մաճճոլայի¹⁰ նըմանակ որ մինչ Հըռոմ կը քանդուէր
Իր երկնային գաւառին տեսիլքին մէջ ապրեցաւ,
Պէտք է այսպէս ապրինք մենք, որոնց կեանքն է նըւիրուած
Արուեստներու, փերթութեան. այսպէս պէտք է նըկատենք
Մենք տեսիլներն որ Աստուած տըւած է մեզ որ տեսնենք,
Մինչև որ հուսկ կարենանք մենք ալ պշնուլ Յաւերժին:



NOTES

1. «The good old times»... all times when old are good....

Are gone: the present might be, if they would.»

Byron: «The Age of Bronze».

2. Marcantonio Raimondi of Bologna (1485-1534) engraved his plates under the supervision of Raphael himself, and after Raphael's death executed his chief works from designs by that master.

3. An impressionist painter of great notoriety in Switzerland, and formerly in Germany.

4. Lorenzo de Medici, surnamed the Magnificent, (1449-92) justly celebrated for his learning, his poetry, and above all for his princely patronage of literature and the fine arts. Though still nominally a republic, Florence had been long subject to the Medici, and Lorenzo, in his actual position of absolute monarch, forestalled, though only by a few years, the elevation of his family to the Duchy.

5. Leonardo da Vinci founded his celebrated Academy of the plastic arts, sciences, and philosophy, at Milan, under the sovereignty of the Duke Ludovico Sforza, surnamed «Il Moro».

6. Giulio Romano was, with Perino del Vaga, the greatest of Raphael's pupils (c. 1492-1546). «This painter lived like a nobleman, and was employed in a work for the Duke, without the gate of Mantua, at a place called the «T». This work was grand and magnificent as it appears to this day».

Memoirs of Benvenuto Cellini.

7. Leighton's designs for the decoration of St. Paul's Cathedral at London, etc. were rejected on account of the cost.

8. The theatre at Weimar was erected by the Duke, under the direction of Goethe, whose dramatic masterpieces, and those of Schiller, were first produced on its stage.

9. The Constable Charles of Bourbon attacked the city of Rome on May 6th 1527. He was killed while leading the assault by a pistol shot fired by Benvenuto Cellini. The city was taken, and given over to pillage by the soldiery.

10. Francesco Mazzola of Parma, called «Il Parmigiano» (1504-1540) an eminent painter. The picture on which he was engaged when the incident, narrated in the present poem, occurred, was that of the vision of St. Jerome, where the Baptist is seen pointing upward to the Madona and Infant Jesus in the heavens. This piece is now in the National Gallery in London. In person Mazzola is described as appearing «more like an angel than a man».

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՔ

1. «Հին բարի ժամանակները»... ամեն ժամանակ երբ հին է՝ լաւ է... Անցան զայնքն. ներկան կրնար ըլլալ՝ եթէ անոնք ուզէին».

Պայրըն. «Պղնձի Գարը».

2. Պոլոնեացի Մարգանդոնիոյ Ռայմոնտի (1485—1534) փորագրեց իր տախտակները Նոյն ինքն Ռաֆայէլի նկարութեան տակ, եւ Ռաֆայէլի մահէն վերջ կերակց իր գլուխ—գործոցները վարպետին գծագրութեանց հետեւողութեամբ.

3. Տպաւորիւ յայտնի նկարիչ Զուիցերիոյ եւ երբեմն Գերմանիոյ մէջ.

* Ydealised իտալացած. ճիշդ իտալին՝ մոտաւորականին հաստատած. (Ն. Թ.).

* Այսինքն Հալսիի Գիցոնին. (Ն. Թ.).

* Անգլիացի հռչակաւոր վաճառական Տուլիանցի ի Լոնտոն. (Ն. Թ.).

** Անհեթեթ նկարներու Ամերիկացի արուեստագէտ. (Ն. Թ.).

4. Լաւրենտիո Մեդիչիանց (Medici), մականունաւոր վաճառք (1449-92), իրաւէս նշանաւոր իր գիտութեան, բանաստեղծական տաղանդին, եւ, մանաւանդ, իր իշխանական թեւարկութեան համար գրականութեան եւ Գեղարուեստից, թէեւ անուանապէս Հասարակապետութիւն մը կը կառավարէր Փլորենտին, բայց իրական առեւտրական ան Մեդիչիանց, եւ Լաւրենտիոս, ներկայ բացարձակ միապետ իր գիրքին մէջ, ասպնդակց. թէեւ քանի մը տարւան համար միայն՝ իր ընտանիքին զէպ ի Գրքութեան աստիճան բարձրացումը.

5. Լէոնարտոյ տա վիճելի հիմնեց իր հոյանուն Ակադեմիան անգրիտական արուեստներու, գիտութեանց եւ բանասիրութեան ի Միլան, Լուդովիկոս Սֆորձա Գուքսին իշխանութեան օրով, մականունաւոր Մորոն (Il Moro).

6. Յուլիոս Ռոմանոյ եղաւ՝ Բերնիոյ տը վախճանի հետ՝ Ռաֆայէլի աշակերտներէն ամենէն մեծը (1492—1546). «Այս նկարիչը սպրեցաւ ինչպէս աղնական մարդ եւ առաջարկուեցաւ իրեն որ Գուքսին համար գործ մը նկարէ, Մանտուայի դռնէն դուրս, «T» կոչուած տեղը. Այս գործը մեծաշուք եւ մեծաքանակ եղաւ ինչպէս կը տեսնուի այսօր».

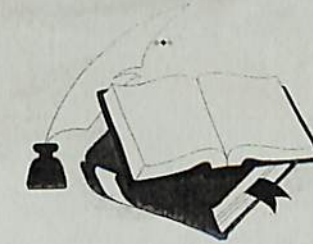
7. Լաւրենի նկարները՝ Լոնտոնի Ս. Պօղոս Մայր Եկեղեցին զարդարելու համար՝ մէկդի նետուեցան որովհետեւ շատ սուղ էին.

* Անգլիացի նշանաւոր նկարիչ, որուն երիտասարդութեան տակն յղացած գործերը հիանալի են, իսկ ծերութեան միջոցին նկարածները՝ ամենածիծաղելի. (Ն. Թ.).

8. Վալմարի թատրոնը կառուցուեցաւ Գուքսէն Կէօթէի վերակեցութեամբ, որուն՝ ինչպէս նաեւ Շիլլերի թատերական գլուխ—գործոցները նախ եւ առաջ հոն ներկայացուցան.

9. Շարլը Պուրպոն մեծ գունդատապալը Հոմմի վրայ յարձակեցաւ 6 մայիս 1527. Պենվենուոյ Զելլիի տարձանակի մէկ հարուածով սպանուեցաւ յարձակման պահուն. Քաղաքն անուեցաւ եւ աւարի տրուեցաւ ան. կարգ գործերէն.

10. Ֆրանչեսքոյ Մաձձոլա Բարմացի՝ կոչուած «Il Parmigiano» (1504—1540) հռչակաւոր նկարիչ մըն է. Նկարը զոր գծելու հետ է եւ որուն վրայ խօսք կ'ըլլայ սոյն քերթուածին մէջ՝ կը ներկայացնէր Սուրբ Հերոնիմոսի տեսիլքը, ուր կը տեսնուի Յովնանէս Մկրտիչը որ մատով կը ցուցնէ Աստուածածինն ու Յիսուս Մանուկն երկինքը. Այս նկարը կը գտնուի այժմ Լոնտոնի Ազգային Թանգարանին մէջ. Մաձձոլայի անձը կը նկարագրուի «աւելի նման հրեշտակի քան մարդու».



The Newsletter
“Women with University Education”
is published with the financial support of the
NATIONAL ENDOWMENT FOR DEMOCRACY (USA)

Вестник
“Женщины с университетским образованием”
издается при финансовой поддержке
НАЦИОНАЛЬНОГО ФОНДА ПОДДЕРЖКИ ДЕМОКРАТИИ (США)

Редакционная коллегия: *Джемма Асратян (главный редактор), Гаяне Армаганова,
Тамара Овнатянян, Нарине Давтян, Елена Варданян,
Софья Бабаян, Мариета Саакян, Армине Мхитарян*

Редакция текстов: *Мариета Саакян*

*Ассоциация женщин с университетским образованием выражает
признательность авторам статей, лидерам и активистам женских
общественных организаций, ученым и исследователям
Армении предоставившим свои статьи*

Компьютерное обеспечение: *Ирины Шагинян, Анаит Авакян*

Макет: *Артура Бояхчяна*

✉ Ереван 375010
Тигран Меци 4,
4 эт., ком. 38-40
☎/факс: /3741/ 581583
E-mail: aawue@arminco.com

ՀՀ Ազգային գրադարան



NL0166817

Распространяется бесплатно

Отпечатано в типографии ООО “Асогик”
Ереван, Аван, ул. Чаренца 9/22.

A LIST OF MEKHITARIST FATHERS PUBLICATIONS INTO ENGLISH

A Dictionary English and Armenian by Father Paschal Aucher, 1868, pg. 816, price: Frs. 35.

A Grammar Armenian and English by P.P. Aucher and Lord Byron, 1873, pg. 144, second edition 1907, pg. 150, price: Frs. 5.

American Sacred Songs translated into the Armenian Language, 1874, pg. 87, price: Fr. 1.50.

Armenia and the Armenians. Vol. 1 (second edition 1878). I. Part. *Geography of Armenia* (pg. 11-48). II. Part. *History of Armenia* (pg. 49-110). - Vol. 2 (ed. 1875). III. Part. *Ecclesiastical history of Armenia* (1-387). By F. James Issaverdantz, price: Frs. 20.

Armenian Popular Songs translated into english, forth edition, 1923, price: Frs. 5.

Armenian Proverbs and Sayings translated into english by the R.d G. Boyan, second edition, 1909, pg. 52, price: Fr. 1.50.

England's Eulogy written in armenian verse by the Rev. James Gregorens, 1875, pg. 34, price: Fr. 1.00.

From the unpublished letters of Lord Byron, 1905, pg. 20, price: Fr. 1.00.

Grammar Armenian English, and *The Armenian Exercises* translated into english as an aid to the student. I. Part pg. 254 + 26, II. Part pg. 216 + 49, price/Frs. 12.

History of the Armenian Monastery of St. Lazarus, by Victor Langlois, (1874), 1899, pg. 104; Frs. 4.

Lord Byron. *Armenian Exercises and Poetry*, 1870-86, 1907, pg. 146, price: Frs. 5.

* Lord Byron's Italy. Forth Cants of Child Harold's Pilgrimage. Forth edition, 1901, pg. 148, price: Frs. 15.

Memory about the New Orphanage « Benoit XV » at Constantinople, directed by the Fathers Mekhitarists of Venice, 1921, g. 14, price: Fr. 1.

New Dictionary Armenian English, by Rev. Matthias Bedrossian. 1875-9, pg. 786, price: Frs. 35.

Oliver Goldsmith. *The deserted Village*, a poem translated into armenian verse by F. Matthias Petrossian, text and translation, 1871, pg. 66, price: Fr. 1.

Picturesque Armenia, 1875, pg. 24, price: Frs. 5.

Preces Nersetis Clajensis Armeniorum Patriarchae. An armenian prayer, into 36 languages, 1882, pg. 598, price: Frs. 25.

The Music of the Armenian Liturgy, european notation by the Maestro P. Bianchini; published in four languages: Armenian, Italian, French, English, 1877, pg. 226, price: Frs. 20.

The Armenian Ritual: * I. Part. The Armenian Liturgy, 1873, pg. 80, by Issaverdantz.

» II. » The Divine Ordinances, 1873, pg. 48. »

» * III. » The Ordinal, 1875, pg. 100. »

» IV. » The Sacred Rites, 1876, pg. 160. »

Price: Frs. 10.

The Island of San Lazzaro or *The Armenian Monastery*, near Venice, by R.d D.r Issaverdantz, 1890, pg. 30, price: Frs. 2.

The Life and Times servant of God Abbot Mechitar, founder of The Armenian Mekhitarists, 1915, pg. 424, price: Frs. 20.

The Pali Manuscript. Written on Papyrus, preserved in the library of the Armenian Monastery St. Lazarus, translation by I. F. Dichson M. A., 1881, pg. 36, price: Fr. 1.

The Uncanonical writings of the Old Testament found in the armenian Mss. of the Library of St. Lazarus, (1901), 1907, pg. 464, price: Frs. 20.

Turkish Proverbs translated into English, 1907, pg. 38, price: Fr. 1.50.

Two invariable and universal calendars and fixed easter with 12 and 13 months, by Fr. Gabriel Nahapetian, 1923: Frs. 5.